

13. Структура податкових надходжень за галузями економіки за 2019 р. Рейтинг. 2020. Вип. 1. URL:

<https://rating.zone/wp-content/uploads/2020/02/struktura-podatkovykh-nadkhodzhen-za-haluziamy-ekonomiky-za-2019-r..pdf>

14. Огляд економічної активності (підсумки січня 2021 року) / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=010de307-2345-4162-b5e5-1dd8b2f81d10&tag=OgliadEkonomichnoiAktivnosti>

15. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Бондарук Ігор Сергійович,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;*
Яременко Вікторія Сергіївна,
*магістрантка, спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Під оборотним капіталом розуміють частину капіталу, що інвестується підприємством в його поточну діяльність на час кожного операційного циклу. Іншими словами, він являється засобами підприємства, що вкладені в поточні активи. Оборотний капітал, так само, як і основний, виражає певні виробничі відносини, що складаються з розвитком підприємництва.

Оборотний капітал приймає безпосередню участь в створенні нової вартості, функціонуючи у процесі кругообігу всього капіталу. При цьому співвідношення основного й оборотного капіталу впливає на обсяг прибутку, який отримується підприємством. Оскільки оборотний капітал обертається швидше, аніж основний, із зростанням частки оборотного капіталу в загальній сумі авансованого капіталу час обороту всього капіталу скорочується, та, відповідно, зростає можливість підвищення нової вартості, а отже - прибутку.

Оборотний капітал послідовно проходить три фази, унаслідок чого змінює свою натурально – речову форму.

У першій фазі оборотний капітал, який початково має форму грошових засобів, перетворюється у виробничі запаси, переходячи таким чином з сфери обігу до виробничої сфери.

В другій фазі оборотний капітал бере безпосередню участь у виробничому процесі та приймає форму незавершеного виробництва, готових виробів або напівфабрикатів.

Третя фаза кругообігу оборотного капіталу здійснюється також у сфері обігу. В результаті продажу готової продукції оборотний капітал знову приймає форму грошових коштів [1, с. 821].

Державна підтримка і державне економічне та організаційно-правове регулювання [2, с. 19] здійснює вирішальний вплив на становлення та розвиток підприємництва [3, с. 117] та оборотного капіталу підприємств.

Різниця між грошовими коштами, які надійшли у вигляді виручки від реалізації та витраченими коштами являє собою величину грошових накопичень підприємства. Отже, здійснюючи повний кругообіг, оборотний капітал функціонує на усіх фазах паралельно в часі, що дасть змогу забезпечити безперервність процесу виробництва та обігу. Отже, кругообіг оборотного капіталу являє собою єдність усіх трьох фаз.

Існує поняття чистого оборотного капіталу. Його величину визначають як різницю між поточними активами та поточними зобов'язаннями (поточними пасивами). В нормальних умовах роботи господарюючих суб'єктів обсяг поточних активів вищий за поточні зобов'язання, тобто сума оборотного капіталу є більшою за кредиторську заборгованість.

Оборотний капітал можна охарактеризувати не лише структурою та обсягом, а й ліквідністю поточних активів. Ступінь ліквідності можна визначити як здатність поточних активів в процесі кругообігу перетворюватись на грошові кошти. Залежно від можливості легко перетворюватись на грошові кошти оборотний капітал можна поділити на повільно реалізовану частину (готова продукція, виробничі запаси тощо), швидко реалізовану (дебіторська заборгованість) та найбільшу ліквідну (кошти і поточні фінансові інвестиції).

Циркуляційна природа оборотного капіталу є ключовою в управлінні ними. У процесі господарської діяльності підприємства відбувається постійне перетворення певних елементів оборотного капіталу. Підприємство придбаває сировину і матеріали, виготовляє продукцію, реалізує її (часто у кредит), в результаті чого формується дебіторська заборгованість, яка через деякий час перетворюється на грошові кошти.

Важливою є також структура оборотного капіталу підприємства. Функціонально – технологічна структура капіталу показує процентне співвідношення питомої ваги елементів оборотного капіталу, які обслуговують виробничий цикл, та тих, які обслуговуються фінансовий цикл. Чим більша частка оборотного капіталу обслуговує виробничий цикл, тим більш ефективно використовується оборотний капітал в цілому, оскільки обслуговуючи фінансовий цикл, оборотний капітал не бере безпосередньої участі у формуванні вартості продукції.

Дослідження структури оборотного капіталу на підприємствах являється дуже важливим, оскільки вона в деякій мірі характеризує фінансовий стан підприємства. Наприклад, підвищення питомої ваги незавершеного виробництва або готової продукції чи дебіторської заборгованості може свідчити про відволікання оборотного капіталу з обороту, зниження обсягів продажу (а отже і рентабельності), відповідно і загального зниження ефективності діяльності підприємства [4, с.30].

На формування оборотного капіталу підприємства впливають процеси регулювання соціальної відповідальності, в яких відзначимо особливе місце

держави у процесі цього регулювання, яка, зокрема, формує нормативні зобов'язання для суб'єктів підприємництва [5, с. 114].

Оборотний капітал підприємства включає в себе оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Перший елемент включає в себе: виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів а другий – готову продукцію, в тому числі ту, що відвантажена, відвантажені товари, грошові кошти, дебіторську заборгованість і інші кошти.

Елементний склад оборотного капіталу на підприємствах, що належать до різних галузей, як правило неоднаковий і залежить від:

- галузевої специфіки підприємства. Наприклад, значна частка незавершеного виробництва характерна для підприємств, що мають тривалий виробничий цикл, а підприємства гірничого профілю мають високу частку витрат майбутніх періодів, на підприємствах із нетривалим виробничим циклом можна спостерігати невисоку частку виробничих запасів тощо;

- якості продукції. Підприємства, які випускають продукцію низької якості, як правило мають значну частку її на складі в структурі оборотного капіталу;

- рівня спеціалізації, концентрації, кооперації та комбінування виробництва;

- рівня науково – технічного прогресу тощо.

Структура оборотного капіталу у розрізі видів економічної діяльності в 2019 році наведена в таблиці [7].

Таблиця 1

Аналіз оборотних активів підприємств України в 2019 році (млн грн)

Показник, млн грн	На початок року	На кінець року
Всього	3350088,7	3498573,6
у тому числі		
сільське господарство, мисливство та лісове господарство	8579,7	8311,4
промисловість	1571135,3	1516167,5
будівництво	117300,6	146444,9
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1097239,8	1173590,6
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	173172	159849,1
тимчасове розміщування й організація харчування	5831,6	6983,9
інформація та телекомунікації	36010	31461,6
фінансова та страхова діяльність	56647,4	77016,9
операції з нерухомим майном	45659,1	53856,4
професійна, наукова та технічна діяльність	213575,6	296887,4
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	16562,9	20015,4
освіта	177	287,7
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1720	3939,5
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	5914,1	3100,5
надання інших видів послуг	563,6	660,8

* Джерело [7].

Як видно з поданої таблиці вартість оборотних активів на кінець 2019 року по всім видам діяльності зросла, а загальне зростання склало 148484,9 млн. грн.

або 43%. Зокрема вартість оборотного капіталу в сільському господарстві зменшилась з 8579,7 млн. грн. до 8311,4 млн. грн. (на 268,3 млн. грн. або 3,13%), в промисловості з 1571135,3 до 1516167,5 млн. грн. (на 54967,8 млн. грн. або 3,5%), в будівництві збільшилась з 117300,6 млн. грн. до 146444,9 млн. грн. (на 29144,3 млн. грн. або 24,85%), у торгівлі, ремонтів автотранспортних засобів і мотоциклів – зросла за 1097239,8 млн. грн. до 1173590,6 млн. грн. (на 76350,8 млн. грн. або 6,96%), у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності, інформації і телекомунікаціях, мистецтві, спорті та відпочинку – знизилась на 7,69%, 12,63% і 47,57% відповідно, у діяльності підприємств із тимчасового розміщення й організації харчування, фінансовій страховій діяльності, операціях із нерухомим майном, професійній, науковій та технічній діяльності, діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіти, охороні здоров'я та надання соціальної допомоги і інших видів послуг зростання оборотного капіталу складає 19,76%, 35,96%, 17,95%, 39,01%, 20,84%, 62,54%, 129,04% і 17,25%.

Отже, для оптимізації структури оборотного капіталу і підвищення ефективності його використання слід активізувати роботу із вирішення питань накопичення боргів між підприємствами, підвищити частку грошових коштів в складі оборотного капіталу, оптимізувати формування резерву сумнівних боїв і встановити відповідальність за невчасне виконання грошових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Домбровська Н.Р. Економічна квінтесенція та класифікація оборотних активів підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2017. №17. С.820 - 825
2. Bondaruk T. G., Bondaruk I. S. State regulation of financial support of municipal authority under decentralisation conditions // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 4 (13). Ч. 1. – С. 16–21.
3. Бондарук Т. Г. Державна політика підтримки малого підприємництва *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 6. С. 115–121.
4. Кравченко О.С. Іванова Г.М. Оборотні активи: сутність, особливості формування та місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5. Т. 2. С. 29–32.
5. Бондарук Т.Г. Бондарук І.С. Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2019. № 3. С. 111-119.
6. Роганова Г.О., Кравченко І.В. Прогнозування забезпеченості оборотним капіталом підприємства. *Ефективна економіка*, 2020. №2.
7. Державна служба статистики. <http://www.ukrstat.gov.ua/>